

WALDORFSKA PEDAGOGIJA I DIGITALNA TEHNOLOGIJA

DJECA UPOZNAJU SVIJET OSOBNIM ISKUSTVOM, A NE VIRTUALNIM POMAGALIMA

Pedagoška paradigma koju je usustavio Rudolf Steiner danas ima jasne odrednice kada se govori o medijskim kompetencijama djece i prisutnosti digitalnih medija te objašnjava kako tomu nije mjesto na početku osnovnoškolskog putovanja, a u predškolskim ustanovama nikako. U prvih sedam godina života za dijete je važno da upozna svijet osobnim iskustvom i razvojem osjetila u tom procesu, da dijete uči iz svoje okoline, da uči oponašajući odrasle, da razvija osjetila koja su spona s vanjskim svijetom i da uživa u živoj riječi razvijajući svoja znanja i vještine. To sve virtualni svijet ne može dati

Taj pomalo arhaični ambijent waldorfskih učionica gdje prevladava drveni interijer s daškom anti-knoga karaktera i stečene patine tijekom sto godina, gdje su neobičnim stilom nježne palete boje našle svoje mjesto na zidovima, a pomno birano zelenilo i jedinstvene i raskošne kredom oslikane školske ploče rukom entuzijastične učiteljice prostor čine prepoznatljivim, sve to i još mnogo više toga kao da je ostalo u nekim već skoro zaboravljenim vremenima kad je najveći doseg tehnologije bio televizor u boji i kad smo telefonske brojeve rodbine i prijatelja znali napamet, a pojam bežičnih telefona i robota susretali u futurističkim filmovima s radnjom za koju smo bili sigurni da nikad neće postati realnost.

Je li filozof Rudolf Steiner, osnivač prve waldorfske škole 1919. godine u Stuttgartu, predvidio takve digitalno-futurističke situacije? Je li waldorfska pedagogija ostala zamrznuta u toj 1919. godini? Bi li današnji milenijalci rekli da se radi o verziji Waldorfske pedagogija 2.0 i da je promptno nužno ažuriranje na Waldorfska pedagogija 17.0? Zašto waldorfska pedagogija inzistira na kasnom uvođenju tehnologije u školske učionice, a nikako u vrtiće? Je li waldorfska pedagogija neka zastarjela priča iz davnina ili je to pedagogija koja odgovara na potrebe suvremenog društva i ima duboko razumijevanje za razvojne potrebe djeteta? Waldorfski pokret jedan je od najbrže rastućih i najpostojanijih pedagoških modela na svijetu, njegove su institucije na svim kontinentima, a otvaranje novih u stalnom je porastu. I u tom novom vremenu waldorfska pedagogija smatra da je nužna odgoda uvođenja tehnologije u vrtiće i osnovne škole. Štoviše, kaže jasno NE digitalnoj tehnologiji u ranom djetinjstvu, u jasličkoj i vrtićkoj dobi.

Iako je od osamdesetih godina prošloga stoljeća digitalna tehnologija sveprisutna u obrazovanju, danas ipak svjedočimo propitkivanju prisutnosti te tehnologije u odgojno-obrazovnim ustanovama, jer istraživanja pokazuju izrazito negativan utjecaj tehnologije i medija na mlade. Gdje su to pogriješili pedagoški sustavi u svojoj

Obrti, redovni nastavni predmet od 5. razreda

PIŠE
Danijela Žura, waldorfska
učiteljica i mentorica,
Waldorfska škola Zagreb

najboljoj namjeri obrazovanja mladih za digitalno doba?

VRTIĆI DIGITALIJAMA ČVRSTO ZATVORILI VRATA

Waldorfski su vrtići digitalnoj tehnologiji čvrsto zatvorili vrata, a u osnovne škole Waldorf je uvodi s najvećom mogućom odgodom. U ranom djetinjstvu i tijekom osnovnoškolskih godina waldorfski učitelji permanentno obrazuju roditelje i javnost o utjecajima informacijskih i komunikacijskih tehnologija na tjelesni i psihosocijalni razvoj djece. Iz prve ruke svjedoče kako djeca koja su prekomjerno izložena tehnologiji lošije spavaju, teže se koncentriraju, sporije

Nastava matematike u 8. razredu

pamte, izazovno im je zadržati pažnju na aktivnostima tijekom nastave ili izvan nje, slabi im ustrajnost te su nezainteresirana za osobnu interakciju i komunikaciju. Kod te djece javlja se anksioznost ako im se uskrati pristup internetu i odvoji ih se od mobitela, od računala.

Waldorfska pedagogija ima jasne odrednice kada se govori o medijskim kompetencijama djece i prisutnosti digitalnih medija te objašnjava kako tomu nije mjesto na početku osnovnoškolskog putovanja, a u predškolskim ustanovama nikako. U prvih sedam godina života za dijete je važno da upozna svijet osobnim iskustvom i razvojem osjetila u tom procesu, a tu paradigmu promiče upravo waldorfska pedagogija. U ranom djetinjstvu od presudne je važnosti da dijete uči iz svoje okoline, da uči oponašajući odrasle, da razvija osjetila koja su spona s vanjskim svijetom i da uživa u živoj riječi razvijajući svoja znanja i vještine. To sve virtualni svijet ne može dati. Waldorfske škole njeguju i potiču međusobnu interakciju učenika, prisn

odnos s učiteljima, pokret u nastavi, boravak u prirodi, upotrebu prirodnih materijala, učenje neposrednim iskustvom i učenje primjereno razvojnoj dobi djece.

Prije digitalnih medija, djeca trebaju osnažiti svoje sposobnosti u onima analognima. Prvi je školski medij vođenje zapisa i likovno oblikovanje svoje bilježnice za nastavne predmete. U waldorfskim školama djeca oblikuju svoje bilježnice koje su im ujedno i udžbenici. Uz medij pisanja rukom, crtanja i slikanja, važan je i zvuk pa je samim tim glazba, sviranje i pjevanje sastavni dio waldorfskoga redovnog obrazovanja. Informatički (ili nastavnom predmetu sličnog ili drukčijeg naziva) valja prethoditi razvoj i osnaživanje intelektualnih sposobnosti, komunikacijskih vještina, socijalnih kompetencija, diskusija oko etičkih načela i poštivanja drugih u medijskom prostoru, a posebno treba njegovati razvoj kritičkog mišljenja.

FINA MOTORIKA PRESUDNA ZA RAZVOJ INTELEKTA

Waldorfsko obrazovanje ističe kako pri upotrebi digitalnih tehnologija dijete prvo treba razumjeti kako ona radi (kako računalo radi, kako internet radi, kako umjetna inteligencija radi), mora spoznati da je ona njima alat i da svaka akcija mora imati smisla. Waldorfske su škole poznate po tome da do dvanaeste godine djetetova života ne uvode digitalne medije u svoj kurikulum. Sposobnost apstraktnog mišljenja (i Steiner i Piaget govore o toj sposobnosti od dvanaeste godine) ključna je za ulazak u svijet digitalne tehnologije jer tada dijete počinje razvijati sposobnost promišljanja o stvarima koji nisu fizičke i kojima nije prethodilo iskustvo.

Cijeli waldorfski kurikulum koncipiran je na način da se djetetu pristupa kao cjelovitom biću koje osim intelektualnih ima i emocionalne, socijalne i tjelesne potrebe. Ovaj kurikulum ne daje konačne odgovore i recepte, već temelj i djelovanje pronalazi u općem poznavanju čovjeka, u poznavanju razvojnih faza djeteta na koje se odgovara pravodobnom i pedagoški primjerenim sadržajem. Kurikulum obuhvaća odgoj i obrazovanje djece od vrtićke dobi do kraja srednje škole. Svaki nastavni predmet ima zadaću poduprijeti uravnoteženo odrastanje i učenje. Predmeti koji su redovni i posebnost waldorfske škole jesu: euritmija – pokretom izražen govor i glazba, rad u drvu, vrtlarstvo, ručni rad. Potonji je redovni predmet u sklopu kojeg djeca različitim tehnikama izrađuju ukrasne i uporabne predmete. On služi razvoju manualnih vještina, a sam proces izrade pridonosi razvoju koncentracije, preciznosti, logike, opažanja, sposobnosti organizacije, jačanju volje. Učenik tijekom tog procesa prolazi zahtjevan proces od pojave prvotne ideje koju treba realizirati u finalni proizvod.

Možda bi u ovom digitalnom dobu i bilo mjesta čuđenju njegovu mjestu u nastavnom planu kada ne bismo imali znanstvena istraživanja koja dokazuju kako je razvoj fine motorike od presudne važnosti za razvoj intelekta. Djeca se razvijaju u pokretu; pri pokretu djetetu se aktiviraju dijelovi mozga gdje se stvaraju nove sinapse među neuronima. Spretne ruke, spretne misli! Cijeli waldorfski kurikulum kreiran je kako bi na razvojne faze djeteta odgovarao primjerenim i pravodobnim sadržajima.

Među temeljnim načelima waldorfske pedagogije pravodobnost je u nastavnom procesu. U ranom djetinjstvu, u prvih sedam godina života dijete ima prirodnu potrebu učiti oponašanjem, dok je druga važna stavka razvoj osjetila koji su spona s našom okolinom, sa svijetom koji nas okružuje. U ovom razdoblju važno je djetetu osigurati nježnu okolinu te ga ohrabrivati u istraživanju prirode i svega što ga okružuje kako bi razvijao svoje potencijale i stjecao iskustva

Epoha gradnje, 3. razred

Pisanje perom kao uvertira u pisanje krasopisa, 3. razred

koji u ovoj dobi postaju zalag kasnijeg intelektualnog učenja. Kretanje je krucijalno u razvoju djece, a danas djeca previše vremena provode sjedeći. Odgođa uvođenja tehnologije je logična jer tih prvih sedam godina treba biti bogato formom slobodne igre kroz koju dijete istražuje i spoznaje, uči iskustvom, kroz umjetničke aktivnosti njegujemo emocionalni razvoj, a kroz djetetov rad i angažman snažimo volju.

OSOBNIA INTERAKCIJA I ČITANJE KNJIGA VAŽNIJI OD MEDIJA

U osnovnoškolskoj dobi do djece najkvalitetnije dopiremo kroz nastavu kreiranu tako da dotičemo njihove emocije. Tako budimo njihove kreativne snage koje postaju temelj djelovanja, razvoja samostalnosti, inicijative. Nastavni proces mora biti bogat bajkama, pričama, basnama, mitološkim pričama, biografijama povijesnih i inih osoba, pokretom, razrednim predstavama, iskustvenim učenjem, promatranjem, zaključivanjem. Umjetničkim pristupom u nastavi mi djelujemo na cijelo djetetovo biće, djelujemo na njegove intelektualne kapacitete, na snaženje volje i njegovanje emocionalnog. Kod srednjoškolača dolazi do izraženog razvoja kritičkog mišljenja koje je rezultat dotadašnjeg školovanja te potičemo razvoj mladih i osnažujemo ih na njihovu putovanje u potrazi za vlastitim mjestom u svijetu i za vjeru u sebe kako oni mogu mijenjati svijet nabolje.

Za razliku od svjetskog trenda, waldorfske škole i u višim razredima preporučuju minimalnu upotrebu medija. Daje se prednost osobnoj interakciji, potiče se djecu na upotrebu knjiga, umjetničkog pribora i ostalog materijala koji razvija vještine, kritičko mišljenje, spretnost i snalažljivost u traženju rješenja. Digitalni izvori trebaju još uvijek biti sporedno pomagalo. Waldorfska edukacija jasna je kad je u pitanju kasno uvođenje tehnologije, ali je ne odbacuje u potpunosti. Pomno se pazi kako bi tehnologija zadržala status alata, a ne primarnog sredstva poučavanja. Situacija s COVID-om i dugo razdoblje učenja na daljinu jasno su pokazali da su

učitelj i njegova živa riječ i osobna prisutnost nezamjenjivi.

Waldorfski učitelji pomno planiraju upotrebu računala u nastavi i definiraju ga kao tehničko pomagalo, vide ga u ulozi alata za razmjenu znanja te kao predmet izučavanja jer je nužno da učenici poznaju i hardverski dio računala na kojemu rade. Usporedno s time, s učenicima se radi na odgovornoj upotrebi te se potiče promišljanje o posljedicama na društvo, ekologiju i ostale sastavnice ljudskog života. Oni potiču učenike da razumiju etičke, društvene i ekološke implikacije tehnologije i da se njome koriste na načine koji su u skladu s vrijednostima waldorfskog obrazovanja. Waldorfski učitelj uvijek daje prioritet cjelovitom razvoju pri čemu se pazi na fizičko zdravlje, emocionalnu dobrobit i društvene kompetencije svakog djeteta. Pretjerano vrijeme ispred ekrana i digitalna distrakcija smatraju se potencijalnim preprekama ovim razvojnim ciljevima.

Roditelji i učitelji, ali i svi ostali sudionici odgoja i obrazovanja djece, trebaju zajedno djelovati u ispravnom smjeru kako bi sačuvali djetetovo djetinjstvo, zdravlje, međuljudske odnose i osobni rast. Djeca trebaju raditi u vrtu, plesti, kukičati i šivati, kreirati, stvarati rukama kako bi rasli zdravo i uravnoteženo, kako bi stjecala vještine i time snažila svoju osobnost, obogaćivala postojeća znanja, cijenila rad i kreativnost. Dijete koje od rođenja ima priliku raditi, stvarati, istraživati u prirodi, koje spoznaje u slobodnoj će igri tijekom školovanja, ali i u daljnjem životu, biti radoznalo i motivirano učiti sadržaje koje waldorfski kurikulum pomno bira pazeći na razvojne faze i kako svi nastavni predmeti odgovaraju na potrebe određene razvojne faze. Tehnologija se nezaustavljivo razvija i njezin je doprinos kvaliteti života neosporan, a zadatak svih nas koji radimo s djecom jest poduzimati sve kako bi se ona primjerno primjenjivala i pravodobno uvodila u živote s djece i postala njihov alat, kako moramo paziti na primjerene i stvarne potrebe djece u digitalnom svijetu.

Kako waldorfska pedagogija odgovara na potrebu za učenjem za budućnost?

Prvi je parametar uvijek odgoj i obrazovanje cjelovitog čovjeka. Zadatak je učitelja da podržava odrastanje svakog pojedinca na njegovu putu vlastitog razvoja, s vlastitim sposobnostima, ali se ne fokusira isključivo na intelektualne potrebe, već na nužno i ravnopravno njegovanje tjelesnog i emocionalnog. Waldorfska pedagogija podupire individualni razvoj svakog djeteta, njeguje ga na putu usvajanja novih znanja i vještina kako bismo u život poslali samosvjesne mlade ljude, mlade ljude koji se spretno koriste stečenim vještinama i znanjima u budućnosti za koju ne znamo kakva će biti, koji aktivno sudjeluju u životu, koja mogu odabrati svoj smisao i radosno postizati svoje ciljeve.

Waldorfske su škole najponosnije na svoje učenike koji puni samopouzdanja napuštaju školu i izrastaju u samopouzdanje, zadovoljne i sretne ljude. Oni svoje spone sa školom i učiteljima nikad ne prekidaju i ostaju u kontaktu cijeli život. Budući da je pristup djeci prisran, a metoda rada jedinstvena jer uz kognitivnu djelatnost ravnopravno uključuje praktičnu djelatnost i umjetnost, razredni učitelji vode i prate razvoj djeteta svih osam godina osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja, a škola je organizam gdje se dijete osjeća sigurno, zaštićeno i gleda u odrasle s povjerenjem i uvažavanjem. Učitelj je središnja figura u waldorfskom pedagoškom procesu koji svojom prisutnošću i angažmanom, svojom autentičnošću motivira i potiče djecu u ostvarenju njihovih potencijala. Kada se uči od ruku, preko srca do glave, znate da taj pedagoški model mora iznjedrati sretne mlade ljude koji su spremni mijenjati svijet nabolje.

TEHNOLOGIJA SE NEZAUSTAVLJIVO RAZVIJA I NJEZIN JE DOPRINOS KVALITETI ŽIVOTA NEOSPORAN, A ZADATAK SVIH NAS KOJI RADIMO S DJECOM JEST PODUZIMATI SVE KAKO BI SE ONA PRIMJERNO PRIMJENJIVALA I PRAVODOBNO UVODILA U ŽIVOTE S DJECE I POSTALA NJIHOV ALAT, KAKO MORAMO PAZITI NA PRIMJERENE I STVARNE POTREBE DJECE U DIGITALNOM SVIJETU

